

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра прикладної математики та економічної кібернетики

ЗБІРНИК ТЕЗ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В
АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ»

Секція конференції
*«Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці
та агробізнесі»*

15 травня 2020 року (м. Херсон, Україна)

ЗМІСТ

1	Бакін М. В., Ларченко О. В. Впровадження сучасних ІТ-технології в аграрний сектор	4
2	Бєлоножко А.О., Лобода О.М. Застосування імітаційного моделювання в управлінні ІТ-проектами	7
3	Владимирова В.М., Степаненко Н.В. Зміст та задачі моделювання в гідрогеології	9
4	Григорюк О.І., Лобода О.М Криптографія та кібербезпека	11
5	Гринько Д.О., Лобода О.М. Технології електронного бізнесу	13
6	Глазов К.О., Ларченко О. В. Застосування системи штучного інтелекту в агрокомплексі	16
7	Гожуловський Ю.О., Кавун Г.М. Оптимізація розвитку структури аграрного підприємства на основі економіко -математичного моделювання	19
8	Драгота І.П., Димова Г.О. Інформаційна технологія розрахунку математичної моделі динаміки двох популяцій	22
9	Дяк Д.В., Димова Г.О. Аналіз двогалузевої економічної моделі з використанням системи «хижак-жертва»	25
10	Карасик Г.О., Кавун Г.М. Застосування методів математичного моделювання для оптимізації рівня економічної безпеки підприємства	27
11	Колядич А.М., Степаненко Н.В. Архітектурне моделювання систем	29
12	Корсун С.О., Кавун Г.М Методи і моделі прогнозування пасажирських перевезень автомобільним транспортом	32
13	Магальяс В. А., Степаненко Н.В. Сучасні методи моделювання розвитку сільського господарства їх переваги та недоліки	35
14	Матвєєва Н.А., Лобода О.М. Можливості «розумних» технологій для агробізнесу	37
15	Резніченко А.В., Кавун Г.М. Створення економіко-математичної моделі в харчовій промисловості	39
16	Рудич І.О., Димова Г.О. Оцінювання спортивних змагань за допомогою багатостадійної задачі прийняття рішень	42
17	Сеїтов С. Ю., Степаненко Н.В. Інформаційні системи агробізнесу в Україні	45

Драгота І.П. – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник: *Димова Г.О.* - к.т.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗРАХУНКУ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ДИНАМІКИ ДВОХ ПОПУЛЯЦІЙ

Проблема росту населення стала привертати увагу у всьому світі з тих пір, як Мальтус (1798) запропонував "похмуру теорію": людство може вижити, тільки якщо періоди росту в геометричній прогресії будуть перериватися епідеміями та стихійними лихами. У минулому столітті Ерліх та Ерліх (1970) і Медоуз та інші (1972) розглянули в такому ж світі експоненціальне зростання населення і виснаження невідновлюваних природничих ресурсів [1].

Створити можна моделі, що описують з певним ступенем точності окремі події, які стосуються росту чисельності виду. Моделі можуть бути від описового, емпіричного вигляду до моделей загального характеру (Мей, 1972). Ця різниця особливо важлива у зв'язку з конкретними додатками. Конуей і Мерді (1972) описують моделі, які можуть бути використані при виборі засобів боротьби зі шкідниками [1]. Діапазон цих моделей порівняльно вузький: від моделей допоміжного характеру, що описують, наприклад, статеву і територіальну поведінку, до моделей, призначених для опису дуже невеликих фрагментів біологічної системи. Моделі такого типу створені для відповіді на питання, що стосуються окремого виду, а не для вивчення загальних екологічних законів. За термінологією Холлінга (1966, 1968) такі моделі називаються "тактичними" [1, 2].

Жоден організм не може жити в повній ізоляції від інших, а, існуючи в одній екологічній ніші, особи часто конкурують. Конкуренція відбувається через такі обмежені ресурси, як їжа, простір, вода та інше, і в деяких випадках один вид може знищувати інший скоріш з метою захисту, а не для використання як джерела їжі. Своєрідні прояви міжвидових взаємодій ілюструються системами хижак-жертва і паразит-господар, коли один вид служить їжею іншому.

Системи паразит-господар і хижак-жертва є прикладами складних взаємодій, коли розвиток виду, що нападає повністю або частково залежить від доступного йому числа особин виду, який використовується як джерело їжі. Швидкість росту чисельності виду-жертви залежить від числа особин в даній популяції, знищуваних популяцією хижаків або паразитів. Розробка моделей хижак-жертва дає можливість з'ясувати ряд важливих біологічних та математичних властивостей системи [1-5].

Якщо прийmemo, що народжуваність хижаків залежить від числа жертв N_t і що смертність жертв пропорційна числу хижаків P_t , то швидкості зміни популяцій будуть визначатися рівняннями

$$\frac{dN_t}{dt} = [r_n - c_1 P_t] N_t, \quad \frac{dP_t}{dt} = [-r_p + c_2 N_t] P_t, \quad (1)$$

які називаються рівняннями Лотки-Вольтерри. В них передбачається, що у відсутність хижаків популяція жертв має експоненціальний зріст (за Мальтусом)

$$\frac{dN_t}{dt} = r_n N_t. \quad (2)$$

В рівняннях (1) r_n – власна швидкість збільшення популяції жертви, яка знижується (для кожного даного моменту часу t) в залежності від чисельності популяції хижака P_t в даний момент за лінійним законом. Припустимо, що під час відсутності жертви хижаки гинуть. Тоді їх чисельність зменшується зі швидкістю $-r_p$. Остання компенсується фактором розмноження c_2 для окремого індивідуума при загальному числі жертв N_t [1, 2].

Для розрахунку моделі динаміки двох популяцій використовувався програмний додаток написаний на мові програмування Delphi [6, 7]. Для розрахунку моделі і отримання графіків чисельності популяцій та фазових траєкторій необхідно ввести число жертв, хижаків та кількість кроків ведення розрахунків (рис. 1). Після цього необхідно натиснути кнопку «розрахувати» та отримаємо результат.

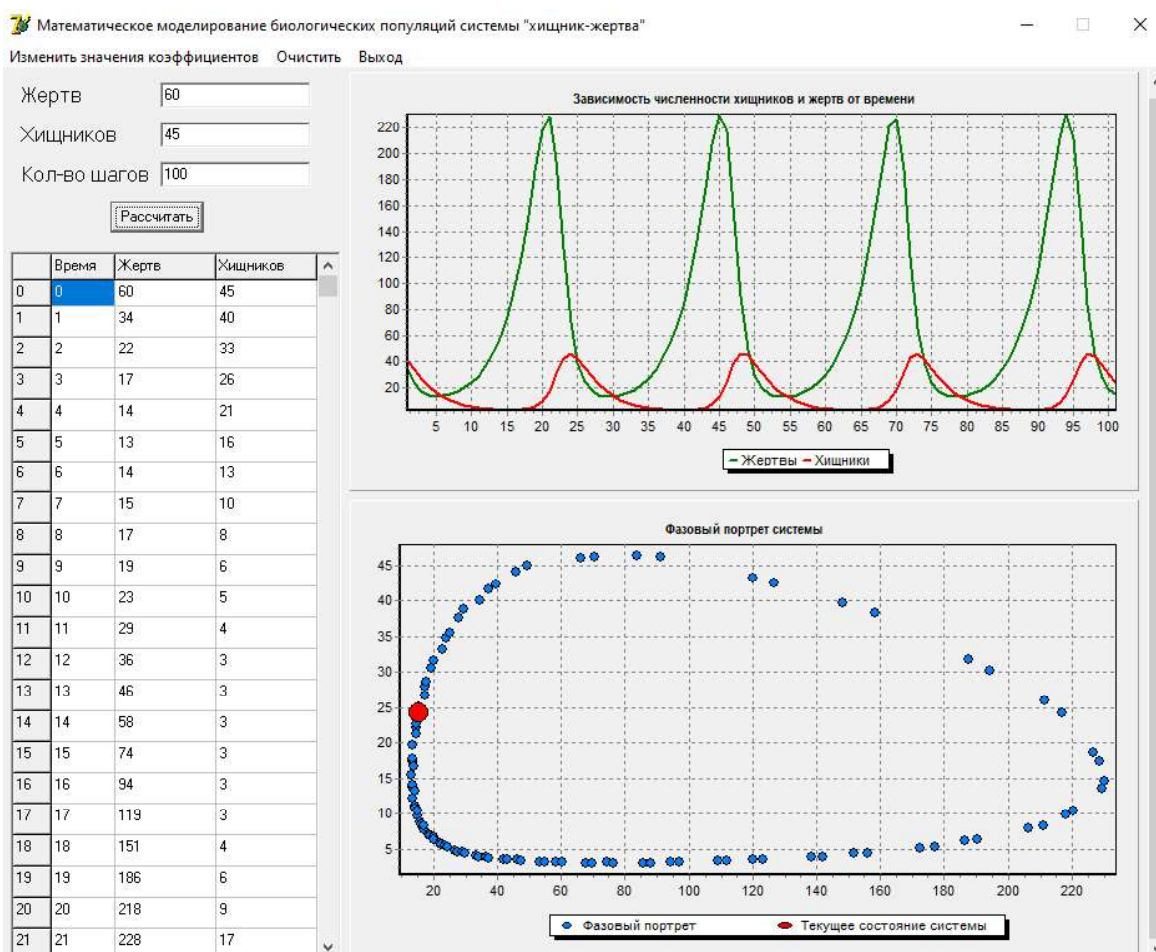

Рис. 1 – Програмний додаток математичного моделювання біологічних популяцій системи «хижак-жертва»

Програма розраховує покроково чисельність популяції (зліва) та показує залежність чисельності хижаків і жертв від часу (зправа) та фазовий портрет – послідовне відображення точок, відповідних стану системи, у фазовому просторі. Для моделі «хижак-жертва» фазовий простір може мати два виміри – кількість хижаків та кількість жертв.

В роботі приведений опис системи «хижак-жертва». На основі математичної моделі розроблений програмний додаток мовою програмування Delphi для розрахунку біологічних популяцій системи «хижак-жертва». Програма має можливість спостереження за динамікою розвитку популяції у вигляді графіків кількості хижаків та жертв у часі та фазового портрету системи.

Література

1. Математическое моделирование. Ред. Дж. Эндрюса, Р. Мак-Лоуна. М.: Мир, 1979. 278 с.
2. Вольтерра В. Математическая теория борьбы за существование. М.: Наука, 1976. 288 с.
3. Дымова А.О., Волкогон М.Ю. Исследование двухотраслевой экономической модели. *Матеріали VIII Міжнародної конференції з управління «Автоматика-2001»*. Одеса: ОДПУ, 2001. С. 44-45.
4. Дымова А.О. Исследование устойчивости динамической системы двухотраслевого производства. *Матеріали X Міжнародної конференції з автоматичного управління «Автоматика-2003»*. Севастополь: СевНТУ, 2003. С. 38-40.
5. Димова Г.О. Дослідження чутливості та стійкості моделей динамічних систем. Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. Луцьк. 2017. № 28-29. С. 55-59.
6. Delphi (язык программирования). URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Delphi_\(язык_программирования\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Delphi_(язык_программирования)) (дата звернення 22.11.19).
7. Delphi. URL: <https://ru.wikibooks.org/wiki/Delphi> (дата звернення 14.03.20).